

Անհատական անձնաւորութեան համար երեք աստիճաններ կը դնէ. անկեղծ ինքնանաշում, անաշառ ինքնափնեադատութիւն եւ ասոնց վրայ կառուցուող ինքնակերտումի ազնուական գործը: Այս երեք աստիճանով, կ'ըսէ, մէր մէջ կը կերտենք «փուկալ» մարդը: Անհատին՝ ընկերութեան հանդէպ ունեցած յարաբերութիւնը, հունտին՝ ծառին հանդէպ ունեցած զերին կը նմանցնէ: Այս յօդուածին դործնական մասը կը լրացնէ Յ. Վ., «Անհատական կամք եւ Հասարակական կամք» (159-177) գրութիւնը: Այս խնդիրը ինքնիր մէջ արդէն կենսական հարց մէջ, եւ մասնաւորապէս այն ժողովուրդներու համար, որոնք զաղթային վիճակի մէջ, պէտք ունին անհատականին դիմաց՝ հասարակական ձուլող կամքին:

Պ. Տարեկան ազգային Յորելեաններ – «Սասունցի Դաւիթի Տօնախմբութիւնը Հայաստանի մէջ» (5), «Մեսրոպ Յ. Սեթեանց» (267), իր յիսնամեայ գրական գործունեութեան առիթով: «Հ. Յովհաննէս Մ. Վ. Թորոսեան» (Աղամանդեայ Յորելեար) (270):

Ե. Աղային նիւթեր – մեր պատմութեան ու գեղարուեստին վերաբերող. ինչպէս, Գաղութային պատմութենէն, «Դիւան Պուլկարահայոց Պատմութեան» (14). առ այժմ նմոյշ մը միայն: «Հայերը Լեհաստանի մէջ» (234): «Պոլսոյ հայ ընկերութիւնները» (51): Հայ ճարտարաբուետի եւ գեղարուեստի չուրջ են, «Զեռապուեստը Կեսարիոյ մէջ» (151). «Հայկական խաղերու ուսումնասիրութիւնը մեր մէջ» (210). «Այտընեան պատարագը» (258). եւ «Հայ ճարտարապետը եւ իր մձը» (229):

Բարքեր եւ Հայկական տօմարներ կ'ուսումնասիրեն, «Մշոյ Տոմ Դիւղի Հարսանիքը» (12). «Նաւասարդ» (243), որ հա-

յոց հին տարբոյն շուրջ ուսումնասիրութիւն մըն է. «Եկեղեցական տօները» (203):

Հայ գէմքեր անցեալէն եւ ներկայէն մեղի կը ներկայացնէն, «Իրաքի Հայ Հիրքուգրագը» (91) (Յարութիւն Մուրատեան). «Զարդը Սաթենիկ» (262), «Զարդը Ճանիկ Հայկ» (264), «Վարդաղատ Տաքեսեան» (161): «Յշաւականներ Տիրան Զրաքեանէն» (113), «Երեք Քնարակիր» Եղիշէ Զարենց, Ալաղան, Գուրգէն Մահարի (130):

Ընկերային հարցեր կը չօշափեն, Բրոֆ. Վ. Տոտոմեանցի «Համազործակցութիւնը իրեւ միջոց աշխատաղրկութեան դէմ կուռելու համար» (255):

Մեր հատորը կը փակուի համառօտ կենսագրականով Ուխտիս Հայրերէն՝ Հ. Յովհաննէս Մ. Վ. Թորոսեանի, «Հայ Հանրագիտակ»ի յղացողը, հայրենակիցն ու տեսուչը՝ Տարեկարիս պատուական Հեղինակին՝ Հ. Մկրտիչ Վրդ. Պոտուրեանի, որ աղնիւ զաղափարն ունեցած է «Գաղութայ Տարեկիրք»ին այս անդրանիկ թիւը նույներելիր երբեմնի վաստակաւոր դաստիարակին, անոր քահանայական աղամանդեայ յորելեանին առիթով:

Հատորիս իրեւ յաւելուած դրուած է յանկը Պուրէշի սումանահայ հասցէներուն. միւսներու կարգին՝ սա՛ ալ իր գործնական կողմէրն ունի, քանի որ հատորս զաղութին ամրող կեանքն ու դործունէութիւնն է որ կ'ուզէ ամփոփել:

Նոր ձեռնարկիս համար մեր անկեղծ գնահատանքը Հ. Մ. Պոտուրեանի, որ «Հայ Հանրագիտակ»ի կողքին նոր աշխատութիւններու լծուած է, աշխատակիցներուն, ինչպէս նաեւ Գաղութահայ Հրատարակչականի «մեկենաս» թէ «Հիմնադիր» անդամներուն, յաջողութիւններ մաղթելով բոլորին:

Հ. Յ. Պուրէշինը

Ուրիշ Երիտասարդ ուժ մը, մտաւոր յառաջադիմութեան լծուած. անդրանիկ թիւը նույներուած է «Մեծ Եղեռն»ի Նահատակ - Գրադէտներու անմոռանալի յիշատակին: իր «Երկու խօսք»ին մէջ խմբագրութիւնը,

ՀԱՅ ՄԱՍՈՒԻԼ



1939ին լոյս տեսնող Պարբերականներ

ԶԱՐԹՈՒՆՔ

(Յիշատակարան Նախկին Որբերու Գահիրէ)

Յարդ ստացանք 1-4 պրակները. գովելի ձեռնարկ, ուր գործի լծուած է աւեր ու մահ տեսնող սերունդ մը, որ յամաօրէն կառչած Հայ Յեղի մշտանորող կենսարունին, սակայն վիրաւոր յիշատակներ ունի սրտին մէջ, որոնք զինքը նույներական պարտականութիւններու կը մղեն ազգային կեանքին մէջ: Ինչպէս անունը, իր գործն ալ է՝ հանդիսանալ «գարթօնք հողեկան», մտաւոր ու բարոյական» նոր սերունդին, յիշենք Ե. Տարօնեանի «Վարուժան» և Սիմանթօն (22, 29). Յ. Ե. Մագիստրոսի «Արդի աշխարհաբարը» (32, 55, 78, 98, 128). Գրախօսականներէն՝ Սիսակ Վարժապետանի «Նիրվանա»ն: Վարդէն Այգունի եռանդուն աշխատակիցներէն կը տեսնուի եւ պազարին յիշատական համար կը խոսնական մէջին լուսական կ'ունենայ դովելի՝ բայց գեժուար գործին նույներուելու: Գլխաւոր նպատակը «ինքնազարգացումը» կը յայտարարէն սերունդի մասն հայ երիտասարդի կամանը ամէն հայ երիտասարդի կամանի մէջ աղամանդակութիւններէն, եւ Դաւթ Շամլեան «եթէ ոչ մէծ ուժերով, գէթ պատիկ խմբակով» հայկական համարձակութիւնը կ'ունենայ դովելի՝ բայց գեժուար գործին նույներուելու: Գլխաւոր նպատակը «ինքնազարգացումը» կը յայտարարէն սերունդի մասն հայ երիտասարդի կաման» չէ նպատակի. որով զուտ զրական» չէ նպատակի. կենսականը ամէն հայ երիտասարդ նիւթեր այլ միասնաբարը նաեւ նիւթեր այլ միասնաբարը նիւթեր այլ միասնաբարը չոշափել մեր սերունդի «վերջին քառորդ դարու» պատմութիւններէն, եւ տեսակ մը «բախտակցային կապ» առաջ բերել ամբողջ զաղթաշխարհէ հայորդիներուն մերողջ զաղթաշխարհէ հայորդիներուն մերութեան մէջ նույն հասարակաց երազներուն:

ԱՇԽԱՏԱՆՔ – ԱՄԵՆՈՒԻՆ ԳԻՐՔԸ
(Պոլիս. հատոր ա-թ)

Արտաքինով համեստ, տետրակի երեւոյթով. տպաւորութիւնը կը թողու թէ վերջականապէս չէ ծրագրուած. կազմած են Ս. Քէչեան եւ Ա. Փ. : Բայց նպատակարմար եւ իրապէս «ամէնուն գիրքը» ըլլալու համար, պէտք է լուրջ եւ աւելի հայ յունչով ծրագրուած բնոյթ տալ: Այս խորհրդածութիւնը ըրինք մեր կողմէն, որովհետեւ Ա. կամ Բ. հատորին մէջ չգտանք նախարարնի պէս բան մը, հրատարակողներուն միտքը լաւ հասկնալու համար. ինչպէս՝ ամսաթիւի պակասէն, չհասկանք թէ հատորները ո՞ր ամսուան մէջ լոյս տեսած են եւ ե՞րբ լոյս պիտի տեսնեն. այս վերջինները արտաքինին կը վերաբերին, բայց կարծեմ անհամատեած գրադէտներուն են պարբերականի մը համար:

ՀԱՅ ԳԻՐ
(Հանդէս Գրականութեան եւ Արուեստի Պէյյութ, ապրիլ-նոյեմբեր)

Ուրիշ Երիտասարդ ուժ մը, մտաւոր յառաջադիմութեան լծուած. անդրանիկ թիւը նույներուած է «Մեծ Եղեռն»ի Նահատակ - Գրադէտներու անմոռանալի յիշատակին: իր «Երկու խօսք»ին մէջ խմբագրութիւնը,

ԾԻԱԾԱՆ

(Պարբերաք երթ Գրականութեան եւ գեղարվեստի - Հ. Բ. Ը. Ը. Մ. Միութեան Հ. Ե. Ը. Ը. կ Գրասէր Երիտասարդներու Միութեան (Գ. Ե. Մ.), Պէյքութ. Թիւ 1-2)

Զուտ գրական պարբերական մը. մէր
Երիտասարդ Գրասէրներու այս նոր խրմ-
բակը չէ տարրուած դարուս թեթեւամիս
ուղղութենէն՝ մի միայն Վիպարութե-
նէն, այլ իր նիւթերը կ'ուզէ վերցնել
«իրական կեանքէն» եւ՝ առողջ տեսակնե-
րէն. ասիրիա գովելի առաջին կէտը: Զուտ
գրական թերթ մը, բայց «Ծիածան» պիտի
չմշակէ գրականութիւնը, «Արուեստը ար-
ուեստին համար» անկատար բանաձեւին
համաձայն, այլ ինչպէս հոգեկան ու մտա-
ւոր ամէն արժէք կեանքին լրումին կը
գտտի, այսպէս գրականութիւնը, իբրեւ
մտաւոր արտայալտութիւն, կեանքին լա-

սպաս պիտի դրուե, եւ մեր գրասէր երիտասարդները զայն պիտի մշակեն «Արուեստը կեանքին համար» ամբողջական բանաձևով. ասիկա երկրորդ գովելի կէտը: Առաջին թիւին յայտարարութեան համաձայն, «Ծիածան» սահմանուած ժամանակ մը չունի հրատարակութեան համար. Բ. թիւին մէջ պարբերաթերթը սկսած է արդէն իր գրական յայտնութիւնները, հրատարակելով մեր տաղանդաւոր գրադիտուէի Սիակիէն երեք անտիպ քառեակներ «պարզ մտածումներ» (30 ապրիլ 1922ին գրուած). ինչպէս Ն. Յ. նոյն թիւով՝ գրականութեան համար կուտայ «Եղիշէ Զարենց – անձնական հանդիպումներ»: Գործը լաւ սկսուած է, յոյնունինք որ լաւագոյնով պիտի շարունակուի, եւ ծիածանէն վերջ՝ բարենշան արշալոյներ կը սպասենք իրմէ:

۲۰۸

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷջ

Մ. Ռ.Փ. ՎԱՐԺԱՐԱՆ - ՎԵՆԵՑԻԿ

Մուլքատ-Ծափակյէլեան Վարժարանը իր դարաւ-
ւոր սովորութիւններու շարքին անվթար կը պահէ
Բարեկենգանական օրերուն թատերական ներկա-
յացումները: Ասիկա արդէն լրացուցիչ մասը կը
կազմէ, իրրեւ զրուեցուցիչ միջոց ու կրթիչ միան-
դամայն Վարժարանիս ծրագրին. աշակերտութիւնը
ինքնին նախանձախնդիր է տարեկան այս ներկա-
յացումներուն, լաւագոյն յաջողութիւն ձեռք բե-
րելու համար:

Փետրուար 3ին ու 4ին իտալական ու հայկական զոյլք խաղարկութիւններ յաջորդեցին իրարու։ Առաջին ներկայացման, որուն կը նախազայծէր Ուփասի Ընդհանուրը Հ. Սրբավոն Վրդ. Ուլուհուննեան, Հբաւիրուած էին իտալացի անձնաւորութիւններ, Վարժարանիս Ուսուցիչները եւ հայասէր ընտարի ակումբ մը բնիկ ժողովուրդէն, որոնք հայ պատանիներու իտալերէն ասուղանութեան վրայ հիացած իրենց զարմանքը յայտնեցին ապա Տեսչութեանս։ Ներկայացուեցաւ «Poveri Bimbi» երեք արարուի, արգի կեանքէն առնուած յուղիչ տրամը։ Անոր յաջորդեց ուրիշ կտոր մը «Il piccolo Muratori» երգախառն թատերախաղը։ Երկու ներկայացութերուն ժամանակ ալ տրուեցան միջնարքներ։

Թատերական երկրորդ ներկայացումը՝ Մ.
Պէչէկթավակեանի «Վահան» ողբերգութիւնը, տեղի
ունեցաւ յաջորդ օրը, Հայ Գաղութին համար։
Ազգային կեանքէ վերցուած ողեւորիչ խաղ մըն
է. կը պատկերացնէ պատմական այն ըրջանը՝ երր
Վահան Մամիկոնեան Հայաստանի անկախութիւնը
վերստանալու համար կը համախմբէ Հայ Նախա-
րարները պարսիկ Արքվանասպ մարզպանին դէմ։
Նախարարները խորհուրդի կը ժողովին. առաջին
ժամին արդէն հայրենիքի դաւաճան Գարջոյլ
Նախարարը կը յայսնէ իր անհամաձայնութիւնը
Վահանի շարժումներուն ու կը ստեղծուի հակառակ
հոսանք մը. Գարջոյլ կը բաժնուի քաջերու խուժ-
բէն ու կը միանայ սեւողի պարսիկներուն։
Արքվանասպ զարջուրեցնելու համար Վահանը, կը
սպառնայ իր ապստամբութեան իրը պատսախան՝
զրկել զլուխը իր որդույն՝ Սուրբէնին, որ Պար-
կաստան կը գտնուէր եւ զինուոր տարուած էր
պարսիկ բանակին մէջ։
Յետ հանդիպումներու ու բախումներու, պար-
սից բանակը բնաջինջ կ'ըլլայ չորս հարիւր Հայ
զօրականներէ. կը ձերբակալուի ուխտալուուժ
Գարջոյլ ու կը գտնէ իր արժանաւոր մահը՝
գլխատումը։
Ազգային շունչով ու երազներով յօրինուած



«ՎԱՀԱՆ»ի ԴԵՐԱՍԱՆՆԵՐՈՒՄ ԽՄԲԱՆԿԱԲԸ

կը յիշատակենք զերասաններէն անոնք, որուն
Հաւագոյն կերպով արտայալտեցին. իրենց տի-
պարները, Հայկ Մահտեսեան՝ Վահան Մամիկո-
նեանի դերին մէջ, Աբրորէ Փափակեան՝ Զալեհի,
և ԱլՓոնս Աղգարեան՝ Սուրենի զերերուն մէջ,
ինչպէս Յակոբ Անսուրեան՝ մարզպանին և Արշակը¹
Թէրգեան՝ Արշակը Կամսարականի դերերուն մէջ.
Եսկ Գէորգ Գէորգեան մէծ յանզուռթեամբ պատկե-
րացուց Գարջոյլի վատ եւ հայրենադաւ տիպարը:

Պրաւեց Հանգիստականներու ու չաղթութիւնը
Վարժարանիս Նախկին Սահ Պ. Իդաստ
Տէր-Աստուածատութեան, անպակաս կը բերէ իր
մասնակցութիւնը մեր տարեկան ներկայացումնե-
սուն, իր բնքահանր ու ինքնասիպ նորութիւննե-
սով։ Այս տարի եւս միջնարարին բեմ ելաւ իրը
աշուզ, եւ նուազի ընկերակցութեամբ ներկայա-
ցուց իր ախորդաւուր «Փորձառութիւն»ները, որով
քառորդ ժամ կուշա ու կուռ ինդացուց ներկա-

Երբ, նման հին աշուղներու որոնք «քասանչ» ալ ենքին, երգելով օգտակար խրանքներ կու տային նկերութեան: Մեր վայլած զուարթ պահերուն ամալը շնորհապարտ տողեր կ'արձանագրենք Հոսունուական մեջ աղնիւ Նախկին Սամին:

Հուսկ իրեւն զուարթ փակում ներկայացնեցաւ
«Խելքի պակաս խալի վեսա է» աշխայժ գաւեշտը.
Հեղինակութիւն Հ. Թաղէոս Վրդ. Թումաննի,
Պղբղցական կենաքէ առնուած ու կրթիչ, որ շատ
զուարճացուց հանդիսականները: Արքաւիր Թէր-
զեան, «Խելքի պակաս»ին ղերակատարը, գիտաւոր
գաւեշտարանի յաջողակութեամբ խաղաց:
Հրաւիրեալները ցրուեցան գոհումնակ ու զը-
տարթ տրամադրութեամբ, չնորհաւուրելով Տեսչու-
թիւնը իր ջանքերուն եւ աշակերտներուն յաջո-
ւահաններուն համար:

ξ · Υ · Δ ·

ԱՐԵՎԻԹԱԳՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՄՐԱՆ - ՀՈԼԵՊ

Բարեկենզանի առթիւ թատրոական - երաժշ
տական զոյլ ներկայացումներ տրուեցան, Վարդա
բանիս աշակերտութենէն սարգուած: Վարդաբանի
դաստիարակ Հայրենու ջանքերը եւ աշակերտ զի
բասաններու յաջող ընտրութիւնը իրարու զուգ
ուած, այս տարի մանաւանդ զարմանալի յաջո
ղութիւն եւ փայլ տուին զոյլ ներկայացումներու
ալ: